

Таловиця Г. М.,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри загального мовознавства та іноземних мов

Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Болотнікова А. П.,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри загального мовознавства та іноземних мов

Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ІНШОМОВНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО АНГЛІЙСЬКОМОВНОГО СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

Анотація. Стаття аналізує особливості розширення і збагачення сучасного англійськомовного соціально-політичного дискурсу за допомогою зовнішніх запозичень. Інтенсивний темп сучасного життя, всевітня глобалізація і мультикультуралізація слугують беззаперечними потужними чинниками активного наповнення лексичного запасу англійської мови як за рахунок запозичення цілих слів, так і завдяки присвоєнню окремих іноземних морфем. Останні у поєднанні з власне англійськими лексичними одиницями породжують нові. Постійне активне наповнення словникового запасу новими словами дозволяє англійській мові повсякчас поповнювати свій прагматичний ресурс і тим самим якісно забезпечувати потреби як її носіїв, так і людей, для яких ця мова не є рідною. На даному етапі збагачення словникового запасу англійської мови найпомітнішою його особливістю є досить швидке асимілювання іноземних слів і окремих морфем. У статті проаналізовано походження, роль і значення запозичених морфем у створенні нових слів. Метою цього дослідження також є виокремлення соціальних та політичних аспектів життя, які найчастіше слугують джерелами запозичень. Крім того, в дослідженні розглянуто, яким чином різноманітні сучасні вищезгадані події впливають на обсяг та інтенсивність появи нових іноземних запозичень, а також висвітлений фактор впливу соціально-політичного життя на вибір мов, які стають активними донорами слів і морфем для англійської мови. Автори нарисувати звертають увагу на той факт, що на початку ХХІ століття європейські мови втратили роль найбільших джерел запозичуваних слів, оскільки сучасна глобалізація і, як наслідок, мультикультуралізація створили можливість активно використовувати як окремі слова, так і морфем з раніше віддалених мов: арабська або з варіантів європейських мов, які циркулюють на континентах, більш віддалених від Великобританії, ніж Європа, наприклад, латиноамериканський варіант іспанської мови. У статті також розглянуті функційні зміни, які відбуваються із запозиченими словами в англійській мові, та проаналізовані найпоширеніші типи сучасних запозичень. Нарис зацікавить тих, хто вивчає якісні зміни словникового складу англійської мови, їхні причини та джерела сучасного англійськомовного словотвору.

Ключові слова: англійська мова, зовнішні запозичення, англійськомовний соціально-політичний дискурс, словотвір.

Постановка проблеми. Відомо, яку важливу роль відіграють контакти англійської мови з іншими мовами. Можна сказати, що саме завдяки запозиченням з інших мов у вигляді цілих слів та окремих морфем вона має достатній прагматичний ресурс для задоволення потреб її носіїв і людей, котрі опановують її задля іноземного спілкування. Проте процес запозичення продовжується, і словниковий склад англійської мови поповнюється лексикою, що збагачує арсенал її експресивних засобів завдяки інтенсивному розвитку і змінам, які відбуваються абсолютно в усіх сферах життя людей. Загальна глобалізація та світова міграція населення є невід'ємними частинами сучасної реальності, що неперервно сприяють збільшенню і урізноманітненню кількості джерел зовнішніх запозичень в англійську мову. Отже, на цьому етапі формування словникового запасу англійської мови є актуальним дослідження змін якісного складу джерел запозичування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням словникового складу англійської мови займалися Ю.А. Зацний, який вивчав інновації словникового складу англійської мови, А. Меткалф, котрий писав про інтенсивність і джерела виникнення нових слів у великих містах США, І. Левенсон, який досліджував вплив засобів масової інформації на виникнення нових англійськомовних слів, В.А. Нарди, котрий висвітлював сучасний словотвірний процес у галузі захисту навколишнього середовища, А.А. ДіСесса, який описував активне словотворення в англійській мові у сфері інформаційних технологій.

Таким чином, проаналізувавши стан розробки лексичного оновлення сучасної англійської мови, ми вважаємо доцільним розглянути зовнішні запозичення у вигляді цілих слів та відокремлених морфем як фактор інтенсивного збагачення англійськомовного соціально-політичного дискурсу.

Формування мети статті. Метою статті є дослідження ролі сучасних іноземних запозичень у вигляді цілих слів, а також окремих морфем у збагаченні та урізноманітненні словникового складу англійської мови, а також у виявленні джерел цих запозичувань.

Виклад основного матеріалу. Як засвідчують науковці [1, с. 67], вже у другій половині ХХ сторіччя спостерігається зміна основних джерел запозичень в англійську мову. Тобто на той час, наприклад, французька мова поступово втрачала

свою роль однієї з основних мов – донорів для англійської, а на початку XXI століття французькі слова становили лише 15,3% від загальної кількості запозичень [2, с. 123]. Серед нещодавніх надходжень із французької мови можна відзначити слово «genocidaire», що позначає прихильника політики геноциду. Приклад вживання знаходимо у Бушанана А. та Клінспорна Б.: *Its justification for invading Congo was the need to crush the threat from genocidaires hiding in the Congolese rain forests* [3, с. 56].

Іншим сучасним джерелом багатьох новітніх запозичень, що активно використовуються, є італійська мова. Такі слова пов'язані в більшості із їжею і кулінарією. Сплеск появи запозичень італійськомовного походження спричинений популярним нині в багатьох країнах рухом під назвою *slow food* [4, с. 87], тобто за неквапливе споживання їжі, який зародився в Італії і прийшов у західні країни разом із етранжизмами з італійської мови, що позначають назви гастрономічних страв: *There are several traditional snacks that are perfectly acceptable, including lampredotto (a type of tripe), panica'mensa (a spleen sandwich); and morzeddu (bread stuffed with stewed tripe)* [5, с. 90]. Власне англійська фраза *slow food* [5, с. 90] була вперше вжита Карлом Оноре у 2005 році у якості антоніма поняття *fast food* і мала на меті привернути увагу до необхідності сповільнення темпу життя в цілому і споживання їжі зокрема. Оскільки завдяки згаданому вище руху італійські вина стають дедалі популярнішими, то задля їхньої характеристики активно вживаються вислови, взяті з італійської мови, тоді як раніше такі варваризми були французького походження: *Wine lovers in the US are increasingly describing their favourite vintage as molto buono, instead of tres bon* [6, с. 9]. Ще одним активним донором англійської мови в теперішній час є іспанська. Запозичення з неї, котрі зараз надходять в англійську мову, зазвичай у її американський варіант, також пов'язані головним чином із продуктами харчування, а саме, з латиноамериканською кухнею, наприклад, назви салатів: *Basically a seafood salad, ceviche is prepared by cutting fresh pieces of fish and «cooking» them in marinade of lime and spices...* [5, с. 90]. Отже, бачимо, що істотне урізноманітнення слів, уживаних у соціальній сфері гастрономії, відбувається за рахунок двох мов, означених вище.

Іншим потужним стимулом продукування і запозичення нових слів стало зростання ролі об'єднаної Німеччини у сучасному світі, що зумовлює активне використання німецької мови у ролі донора. Завдяки своїй безеквівалентності в англійській мові статус запозичення одержало німецьке слово *Mittelstand* [7, с. 4], яке через кілька місяців після своєї появи в англійській мові в джерелах наприкінці 1995 року стали використовувати для позначення малого і середнього бізнесу: *Another feature commonly associated with Italy's Mittelstand is a network of small suppliers* [7, с. 4]. Дедалі більше вживається і слово, похідне від цього запозичення, *Mittelstander* [7, с. 4], для позначення підприємців, що займаються дрібним і середнім бізнесом: *According to an old joke among Mittelstanders, Bill Gates could not have made his fortune in Germany* [7, с. 4]. Після возз'єднання Німеччини в англійській мові почали функціонувати розмовні одиниці *Ossi* [7, с. 4], тобто мешканець східних земель Німеччини, та *Wessi* [7, с. 4], тобто мешканець західних земель цієї країни. На початку XXI століття, тридцять років потому, як Німеччина стала єдиною, ці запозичення досі часто вживаються: *East German look blue tracksuit and leather «Jesus» sandals is now chic*

enough for the young Wessies [7, с. 4]. На базі слова *Ost* – (схід) у німецькій мові виникло похідне утворення *Ostalgie* [7, с. 4] для позначення моди на предмети, властиві колишній Німецькій Демократичній Республіці. Це утворення незабаром було запозичене англійською мовою і вже з ним були створені такі словосполучення, як *Ostalgiecraze* [8, с. 47] – бажання слідувати згаданій моді, *Ostalgiebusiness* [8, с. 49] – бізнес, заснований на торгівлі предметами, пов'язаними із цим модним напрямком. За аналогією виникло слово *Westalgie* [8, с. 38] – мода на речі з колишньої федеративної республіки Німеччина: *Die DDR showand other retro programs are rising an unprecedented wave of nostalgia for all things east. The phenomenon even has a name: Ostalgie- a combination of the German words for «nostalgia» and «east». But in a Germany that has suffered nearly a decade of weak growth and appears increasingly unsure of its role in the world, there is a powerful Westalgie at least as strong as Ostalgie* [8, с. 23]. В останні роки почали вживати і таке англо-німецьке утворення, як *newLander* [7, с. 4], для позначення території колишньої Німецької Демократичної Республіки: *Life in much of the new Lander, as the former communist east is known, remains glum* [7, с. 4]. Отже, бачимо, що визначні політичні процеси на території країни стали мимовільним джерелом запозичень із цієї мови та вторинних словоутворень.

Також потрібно відмітити, що чимало німецьких понять повсякденного життя передається в англійській мові за допомогою кальок. Зокрема, калька *guestworker* [1, с. 23], від німецького слова *Gastarbeiter* [1, с. 24], яке також вживають в англійській мові у вигляді етранжизма, перетворилася на евфемізм для позначення нелегальних іммігрантів. Слово *earworm* [9, с. 240] є буквальною перекладом німецького слова *ohrwurm* [7, с. 4] і позначає нав'язливу мелодію: *Her experience reflects a phenomenon shared by the vast majority of people, according to an ongoing study at the University of Cincinnati. Nearly everybody has been mentally tortured at one point in their lives by an earworm – a tune that keeps repeating itself over and over in their heads* [8, с. 80].

З німецької мови було запозичено і префікс *cyber-*. В американському варіанті він успішно конкурує з префіксом *super-*, створюючи в основному неологізми: іменники *cybercomputer* – суперкомп'ютер, *cyber-oligarch* – суперолігарх, *cyber-nerd* – суперзубрила [11, с. 45], хоча спостерігаються й окремі випадки з'єднання цього суфікса із прикметниками та іменниками з одночасним вилученням із нього першої літери *uber-rich* [11, с. 45]: *Norman, the uberner of Rob Nash's one-man show can be seen for the last time tonight* [12, с. 46]. Слід відмітити, що в обох варіантах англійської мови частіше за все не німецький, а англізований графічний варіант цього префікса, тобто без умлаута, а віднедавня похідні із цим префіксом утворюються не тільки в американському, але й у британському варіанті англійської мови. *In drought, uber-plumbers plug leaks* [12, с. 18], тут *uber-plumbers* – суперлюсарі. *Not that the European Union will soon be challenging American uberpowers* [12, с. 20], тут *uberpowers* – суперсила. *...the uber-region around which an emerging Europe has taken shape* [6, с. 9], тут *uber-region* – супер регіон. *...he first donned the sizeable stetson of J. R. Erwing, the cigar-chomping, assassin-proof ubervillain of the TV series Dallas...* [6, с. 9], тут – *ubervillain* – суперлиходій.

Ми вже описували вище випадки запозичення з іспанської мови цілісних слів, але потрібно також згадати ціка-

вий феномен присвоєння суфікса *-ista*, який спочатку функціонував лише у таких словах, як: *Sandinista, Somocista, Peronista* [13, с. 10], які позначають прихильників політичних партій та державних і політичних діячів. За цих іспанськомовним словотворчим принципом утворене англійськомовне *fashionista* [14, с. 210], що позначає палкого шанувальника моди: *As founder and editorial director of Wallpaper magazine, the style and design bible for the fashionista, he is a man on first-name terms with good taste* [14, с. 210].

Останнім часом суттєво зросла кількість запозичень із мов азійських країн. Наприкінці ХХ століття популярність у західних країнах японських і китайських бойових мистецтв і буддійських практик зумовлює запозичення їхніх назв: *This version has him spending the years between age four and age eight in intense training in qigong – Chinese martial arts*» [6, с. 9], тут: *qigong* – цигун – буддійська практика. *A martial art based on position of attack and self-defence, tai chi has attracted devotees around the world* [6, с. 9], тут: *tai chi* – тай чі – юйове мистецтво. *He has a second-degree black belt in bujincan budo taijutsu, a Japanese martial art that involves punching, kicking and grappling* [6, с. 9], тут: *bujincan budo taijutsu* – будзюкан будо тайджитсу – бойове мистецтво. Японське слово *sushi* [9, с. 376] стало, власне кажучи, елементом інтралінгвальним, в англійській мові воно входить до складу таких словосполучень, як *sushi bar* [6, с. 9], його інтеграція сприяє і запозиченню з японської мови інших елементів його парадигми, наприклад, *kaiten sushi* – суши, виготовлене конвеєрним методом: *Today many of those bars are gone, replaced by fast-food outlets and kaiten sushi joints – the ones where you pluck your raw fish from a conveyer or belt* [6, с. 9].

У 2020 році Оксфордський словник англійської мови додав 26 нових слів, запозичених із корейської. Цей факт означає потужний вплив цієї мови на словниковий склад англійської завдяки захопленню корейською культурою. Серед основних галузей-донорів є корейська кухня з такими словами, як, наприклад: *banchan* [2, с. 234] – гарнір із суміші овочів та рису, *kimbap* [2, с. 300] – страва із тонко порізаної яловичини чи свинини, що готується на грилі чи смажиться в олії. Світове захоплення серіалом *Squid Game* – гра у кальмара спровокувало офіційне визнання таких слів, як: *hallyu* [2, с. 276] – міжнародна зацікавленість південнокорейською культурою, тобто музикою, фільмами, телебаченням, модою та їжею: *K-drama* [2, с. 290] – телевізійний серіал, знятий корейською і спродюсований у Південній Кореї, *manhwa* – корейський жанр коміксів. Як бачимо, запозичені слова були додані у словник у якості етранжизмів, фактично із повним запозиченням із корейської їхньої вимови. Це факт цілком логічний, оскільки присвоєні слова позначають явища, яких раніше не мали позначення в англійській мові, тому що їх не існувало в культурі англійськомовних країн.

Надзвичайно впливовим чинником англійськомовного словотвору стали антитерористичні війни проти ісламського екстремізму перших двох десятиліть ХХІ сторіччя. Такі війни зумовили і хвилю нових запозичень з арабської й інших мов мусульманських країн. Насамперед виділяються назви фундаменталістських рухів та екстремістських організацій. На перший план серед таких запозичень виступає назва екстремістської мусульманської організації Аль Каїда. Слово *Al Qaeda* [15, с. 123], зауважують дослідники, – на сьогодні одне

із найуживаніших слів англійської мови в засобах масової інформації в описах терористичних організацій [15, с. 124]. Відзначимо, що тлумачення цього слова в одному із сучасних словників займає майже цілу сторінку [9, с. 514]. У свідомості людей слово Аль Каїда асоціюється з екстремістським угрупованням, що нараховує тисячі фанатиків, у будь-який момент готових виконати накази свого лідера. У цьому сенсі, відзначає Дж. Бьорке, Аль-Каїда не існує як окрема організація, але слово вживається стосовно будь-якого проісламістського воєнного осередка [15, с. 22].

Назва загаданої вище терористичної організації може зустрічатися в англійській мові і в первинній формі – *Al Qaeda* [15, с. 14], і в скороченій – *Qaeda* [15, с. 25]. До того ж, в останньому випадку це запозичення не тільки позначає саме угруповання, але і може вводити поняття її члена: *Only two days before, Al Qaeda had assassinated the leader of the opposition to the Taliban. Had the assassination paved the way for Qaeda attacks on the United States?* [16, с. 93], тут *Al Qaeda* позначає весь терористичний осередок. У наступному прикладі *Qaeda* – це член цієї організації. *How did a suburban housewife become a bride of the monstrous Qaeda?* [16, с. 95].

З іншого боку, виконуючи атрибутивну функцію, це слово вступає в численні словотворчі і синтагматичні зв'язки, набуваючи, фактично, статусу узуальних одиниць. Це стосується, наприклад, таких іменникових словосполучень, як *al-Qaeda Navy* [16, с. 96] – флот Аль Каїди, *al-Qaeda mindset* [16, с. 96] – спосіб мислення члена Аль Каїди, *Qaeda cell* [16, с. 97] – найменше за чисельністю угруповання Аль Каїди, *Qaeda operative* [16, с. 97] – бойовик Аль Каїди, *Qaeda summit* [16, с. 98] – зустріч членів Аль Каїди, похідних конструкцій, у яких слово *Qaeda* виступає у якості прикметника: *Qaeda-friendly* [17, с. 100] – той, якого підозрюють у зв'язках з цією організацією, *Qaeda-free* – [18 с. 49] вільний від впливу Аль Каїди.

Найменування Аль-Каїда в англійській мові стало настільки звичним, що воно може функціонувати й в аббревіатурній формі *AQ* [19, с. 103]: *During his interrogation, KSM identified a man named Ali S. Al – Marri as the point of contact for AQ operatives arriving in the US for September 11 follow – on operations* [19, с. 103], тут *AQ operatives* – бойовики Аль Каїди. Як бачимо, аббревіатура *AQ* також уживається не лише як номінатив, а і як атрибутив.

Висновки з дослідження і перспективи подальших пошуків у даному науковому напрямку. Розглянувши зміни в соціально-політичній галузі словотвору англійської мови кінця ХХ – початку ХХІ століть, відзначаємо, що безперервно появу нових словотворчих елементів і цілісних слів та нових розгалужених словотворчих моделей постійно стимулюють масова міграція населення, стирання культурних кордонів між країнами, широкий доступ до інформації з усього світу і, як наслідок, мультикультуралізація, політичне реформування країн та антитерористичні операції.

Дослідження сучасних словотворчих явищ англійськомовного дискурсу свідчить, що потребує уточнення традиційне розуміння сутності і механізмів і різновидів словотвору, виділення найбільш активних і новітніх способів неологізації, а також уточнення кількості актуальних типів сучасного словотворення.

Література:

1. Schlosser E. *Reefer Madness. Sex, Drugs, and Cheap Labour in the American Black Market.* Boston : Houghton Mifflin Company, 2003. 310 p.
2. *Oxford Advanced Learner's Dictionary.* UK : Oxford University Press. 2020. 815 p.
3. Buchanan A. C., Klingsporn B. *1000 Voices That Shared Our Souls. Wisdom to Guide Our Future.* Bloomington : Front Porch Books, 1999. 159 p.
4. Alba R., Lee V. *Remaking the American Mainstream: Assimilation and Contemporary Immigration.* Harvard University Press, 2003. 359 p.
5. Chatsky J. *Guarding Your Identity.* *Time.* 2003. Sept. 15, 2003. P. 90.
6. Tawa R. *Oxford English Dictionary May Try on Some Bling – bling.* *Austin American. Statesman.* 2003. July 13. P. 9.
7. Williamson H. *Realists Fight Back against Tide of Nostalgia for Old East Germany.* *Financial Times.* 2003. Oct. 3. P. 4.
8. Beatty J. *Colossus: How the Corporation Changed America.* New York : Broadway Books, 2001. 312 p.
9. *The Macmillan Dictionary of Contemporary Phrase and Fable.* London : Macmillan, 2002. 677 p.
10. Carl Honoré *In Praise of Slow: How the Worldwide Movement is Challenging the Cult of Speed.* London : Orion Publish Co, 2005. 288 p.
11. Bok D. *Universities in the Marketplace. The Commercialization of Higher Education.* Princeton : Princeton University Press, 2003. 233 p.
12. Wheelan C. *Naked Economics. Undressing the Dismal Science.* New York : W. W. Norton and Company, 2002. 260 p.
13. *The Oxford Concise Dictionary of English Etymology.* UK : Oxford University Press. 2003. 742 p.
14. Bovard J. *Terrorism and Tyranny. Trampling Freedom, Justice, and Peace to Rid the World of Evil.* New York : Polgrave Macmillan, 2003. 440 p.
15. Storey J. *Inventing Popular Culture. From Folklore to Globalization.* Malden, MA : Blackwell Publishing, 2003. 148 p.
16. Burke J. *Al Qaeda. Casting a Shadow of Terror.* London. New York: I. B. Taurus, 2003. 292 p.
17. Bacevich A. *American Empire. The Realities and Consequences of U. S. Diplomacy.* Cambridge, Massachusetts : Harvard University Press, 2002. 302 p.
18. Weise E. *Society Grappling with Info Overload Today.* 2000. Oct. 19. P. 49.
19. Wood P. *Diversity. The Invention of a Concept.* San Francisco : Encounter Books, 2003. 351 p.

Talovyria H., Bolotnikova A. Foreign Borrowings as the Formative Factor of Modern English Socio – Political Discourse

Summary. The article analyzes the features of the modern English-language socio-political discourse expansion and enrichment through external borrowing. The intensive pace of modern life, the world's globalization and multiculturalization are undeniably powerful factors in the active English language lexical stock filling both through the acquiring of integral language units and through the assignment of individual foreign morphemes. The latter in combination with the actual English lexical units give rise to new ones. The constant active vocabulary furnishing with recent words allows the English language to perennially replenish its pragmatic resource and thus qualitatively meet the needs of both its speakers and people for whom this language is not native. At this stage of the English language vocabulary enrichment, its most noticeable feature is a fairly rapid assimilation of foreign words and individual morphemes. The article analyzes their origin, meaning and role in the creation of new words. The aim of this study is also to identify the social and political aspects of life that most often serve as sources of acquisition. Moreover, the research examines how various current events mentioned above affect the volume and intensity of new foreign borrowings, as well as the impact of socio-political life on the choice of languages which become active donors of words and morphemes for English. The authors of the essay draw attention to the fact that at the beginning of the XXI century, European languages have lost their role as the largest sources of acquired words, as modern globalization and, as a result, multiculturalization have made it possible to actively use both individual words and morphemes from previously distant languages, such as Arabic or from variants of European languages, circulating on continents more distant from Britain than Europe, such as the Mesoamerican version of Spanish. The article also considers the functional changes which occur with acquired words in the English language and highlights the most common types of modern borrowings. The essay will be of interest to those who study qualitative changes in the vocabulary of the English language, their causes and sources of modern English word formation.

Key words: English language, external borrowing, English – speaking socio – political discourse.